

LEBRIS

We know
books

Editura Cartea Românească este o marcă a Uniunii Scriitorilor din România,
administrată de Grupul Editorial ART.

© Grupul Editorial ART, 2025, pentru prezenta ediție

Coordonator colecție: Călin Vlasie
Redactor: Alina Neculachi
Tehnoredactor: Mariana Dumitru
Copertă: Amalia Marinescu

Descrierea CIP poate fi consultată pe pagina web
a Bibliotecii Naționale a României.

ISBN 978-973-23-3466-9

TRADUCERI LA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Antologie de poezie egipteană modernă și contemporană

Ediție bilingvă arabă-română

Traducere și note de Eduard Bogdan Cojanu,
Ovidiu Pietrăreanu, Florentina Laurența Pîrlog
și Yousra Rouchdi

120	الشاعر صلاح عبد الصبور
122	الناس في بلادي
126	يا صاحبي إني حزين
130	الشاعر محمد إبراهيم أبو سنة
132	مأساة بطل تراجيدي
136	في محطة القطار
140	الشاعر محمد محمد الشهاوي
142	المرأة الاستثناء
150	قصيدة انشطار
156	الشاعر محمد أبو دومة
158	المجذوب
162	قلب أبو دومة.. انتظر قليلا.. أرجوك
172	الشاعر أحمد زر زور
174	ليل نهار
176	أنا إنسان
180	القمر الجميل
182	الشاعر حلمي سالم
184	وصايا أنس
192	مرثية للعمر الجميل
196	الشاعر علي قنديل
198	كاننات علي قنديل الطالعة
204	هوية
206	النيل - حوار
212	الشاعر عاطف عبد العزيز
216	تلك الأصوات (من ديوان شيء من هذا الغبار)

Salah Abd al-Sabur	121
Oamenii din țara mea	123
Prietene, sunt trist	127
Muhammad Ibrahim Abu Senna	131
Tragedia unui erou	133
În gară	137
Muhammad Muhammad al-Shahawi	141
Femeia excepție	143
Ruptură	151
Muhammad Abu Duma	157
Cel răpit de extaz	159
(Inima lui Abu Duma) Așteaptă puțin... Te rog...	163
Ahmad Zarzur	173
Zi și noapte	175
Sunt om	177
Grațioasa lună	181
Helmi Salem	183
Povățuirile lui Anas	185
Elegie pentru vârsta frumoasă	193
Ali Qindil	197
Ființele lui Ali Qindil care se ivesc	199
Identitate	205
Nilul – dialog:	207
Atif Abd al-Aziz	213
Acele voci (din volumul Ceva din praful acesta)	217

220	سان ستيفانو (من ديوان ما تنتظره لن يمر من هنا)
224	رسائل البحر (من ديوان غياب حر)
228	طائر الدانتيل (من ديوان ما تنتظره لن يمر من هنا)
232	الشاعر علاء عبد الهادي
236	معجم الغين (من ديوان معجم الغين)
240	مقاطع من ديوان "مهمل تستدلون عليه بطل"، 2007. تجريد الأغاني سيدة الظلال.. الحبيسة التّفكير أقلّ من الفِكر؛ هكذا "يُرْتَب العالمُ نفسه"
244	في القصيدة
252	مصلّى [ميدان] التحرير
258	الشاعر عبد الحكم العلامي
260	تماس
264	يمامة
266	هذا الممشى
270	الشاعرة شرين العدوي
272	ليس شعرا (من ديوان ليس شعرا)
278	المنجل الصخري (من ديوان فوهة باتجاهي)

San Stefano (din volumul <i>Ceea ce aștepti nu va trece pe aici</i>)	221
Scrisorile mării (din volumul <i>Absență liberă</i>)	225
Pasărea de dantelă (din volumul <i>Ceea ce aștepti nu va trece pe aici</i>)	229
Alaa Abd al-Hadi	233
Dicționarul literei ghayn (غ) – divanul 2005 (din divanul <i>Dicționarul Literei Ghayn</i>)	237
Fragmente din divanul <i>Un om neînsemnat pe care îl puteți găsi luându-vă după o umbră</i> , 2007. Cântece reduse la esență	241
Doamna umbrelor... prizoniere. Gândirea este mai puțin decât gândul. Așa „se aranjează lumea în poem“	245
Locul de rugăciune din (Piața) Tahrir	253
Abd al-Hakam al-Alami	259
Contact	261
Porumbelul	265
Acest loc de promenadă	267
Shirin al-Adawi	271
Nu e poezie (din volumul <i>Nu e poezie</i>)	273
Secera de piatră (din volumul <i>O gură îndreptată spre mine</i>)	279

أمير الشعراء أحمد شوقي

أحمد شوقي (1868م - 1932م) أمير الشعراء، وأحد أبرز أعلام الشعر العربي في العصر الحديث، وُلد في القاهرة لأب شركسي وأم من أصول يونانية-تركية، ونشأ في كنف قصر الخديوي إسماعيل. حفظ القرآن مبكرًا، وتلقى تعليمه في المدارس المصرية ثم سافر إلى فرنسا لدراسة الحقوق، وهناك انفتح على الأدب الفرنسي، وتأثر بشعرائه، خصوصًا راسين وموليير. لقبه الأدباء العرب بـ"أمير الشعراء" عام 1927، وهو أول من أدخل الشعر التمثيلي إلى العربية. نظم في جميع أغراض الشعر: المديح، الرثاء، الغزل، الحكمة، الشعر الوطني والديني، وكتب للأطفال. وبلغ إنتاجه أكثر من 23 ألف بيت شعري.

Ahmad Shawqi, „prințul poezilor“

Ahmad Shawqi (1868–1932), cunoscut ca „prințul poezilor“, unul dintre cei mai proeminenți reprezentanți ai poeziei egiptene din epoca modernă, s-a născut la Cairo; tatăl său era circazian, iar mama sa avea origini grecești și turcești; a crescut sub oblăduirea palatului khedivului Ismail¹. A învățat Coranul pe de rost la o vârstă fragedă și a studiat în școli egiptene, apoi a călătorit pentru a urma Dreptul în Franța, devenind astfel receptiv față de literatura franceză și fiind influențat de poeții francezi, cu precădere de Racine și Molière. Statutul înalt de care se bucura în domeniul poeziei este reflectat de titlul de „prinț al poezilor“ (*'amīr aš-šu'arā'*), care i-a fost conferit de literații arabi în anul 1927. A tratat, în creațiile sale, toate tematicile poetice consacrate (elogiu, elegie, poezie de dragoste, sapiențială, patriotică, religioasă) și a scris și cărți pentru copii. A scris peste 23000 de versuri.

¹ Ismail Pașa (1830–1895) domnește în calitate de khediv al Egiptului între anii 1863 și 1879; este nepotul lui Muhammad Ali, guvernator al Egiptului otoman care reușește să impună, la începutul sec. al XIX-lea, o largă autonomie, pentru sine și pentru dinastia pe care o lansează, în raport cu autoritățile centrale ale imperiului otoman; „khediv“, titlul asumat de conducătorii Egiptului din 1805 până în 1914, este un termen preluat din turca otomană (*hıdiv*), care îl împrumută, la rândul ei, din persană (*khadēw/khadīv*, „stăpân“, „domn“) (n. tr.).

من أبرز أعماله ديوانه الشوقيات (أربعة أجزاء). المسرحيات الشعرية مثل: مصرع كليوباترا، مجنون ليلى، عنتره، قمبيز. قصائد دينية، وأشهرها نهج البردة التي غنتها أم كلثوم. كتب نثرية منها: عذراء الهند، أسواق الذهب. نُفي إلى الأندلس (1915م) بسبب شعره الوطني، فكتب في الحنين لمصر والتاريخ الإسلامي، وتوسع في الأندلسيات. عاد إلى مصر بعد الحرب العالمية الأولى. جمع بين الثقافة العربية والغربية، وامتاز شعره بالبلاغة، وجمال الصورة، وسهولة اللفظ، وقدرة موسيقية نادرة. تأثر بالشعراء الكبار وقادهم، لكنه جدد في الأسلوب والموضوع. توفي في 14 أكتوبر 1932م، وخلف تراثًا ضخمًا جعله في طليعة شعراء العصر الحديث.

Printre cele mai de seamă opere ale lui Shawqi se numără divanul¹ său, cunoscut sub titlul *aş-Şawqiyyāt*, „Shawqienele“ (patru părți); piese de teatru în versuri precum *Moartea Cleopatrei*, *Majnun Layla*, *Antara*, *Cambise*; poeme religioase, dintre care cel mai cunoscut este *Calea mantiei*, pe care l-a cântat renumita cântăreață egipteană Umm Kulthum; cărți în proză precum *Fecioara din India*, *Piețele de aur*. În anul 1915 a fost exilat în Andaluzia din cauza poeziei sale patriotice; din acest motiv, a început să scrie despre dorul de Egipt, despre istoria islamică, dar și să trateze pe larg subiecte legate de Andaluzia. S-a întors în Egipt după cel de-Al Doilea Război Mondial. Cultura și stilul său reunesc elemente arabe și occidentale, iar poezia sa este caracterizată de remarcabile calități retorice, de frumusețea imaginilor invocate, de forma accesibilă a discursului și de o rară melodicitate. A fost influențat de marii poeți arabi – pe care i-a imitat –, dar a și inovat, atât în privința tematicii, cât și a stilului. A murit pe 14 octombrie 1932, lăsând în urmă un patrimoniu imens, care l-a consacrat ca poet de frunte al epocii moderne.

¹ Divanul (ar. *dīwān*, termen polisemantic), desemnează, în acest context, o culegere care reunește ansamblul poeziilor unui autor (n. tr.).

LBRIS

We know

رثاء شوقي في حافظ إبراهيم

يا مُنصِفَ المَوتى مِنَ الأحياءِ
 قَدَّرَ وَكُلُّ مَنِيَّةٍ بِقَضَاءِ
 بِالْحَقِّ تَحْفَلُ عِنْدَ كُلِّ نِدَاءِ
 طُولِ الحَنِينِ لِسَاكِنِ الصَّحراءِ
 فِي زُمرةِ الأبرارِ وَالْحَنَفَاءِ
 وَمَراشِدِ التَّفسيرِ وَالإفْتاءِ

قَد كُنْتُ أوثِرُ أن تَقولَ رثائي
 لَكن سَبَقَتْ وَكُلُّ طُولِ سَلامَةٍ
 الحَقُّ نادى فَاسْتَجِبتَ وَلم تَزَلْ
 وَأَتَيْتَ صَحراءَ الإمامِ تَدوبُ مِنَ
 قَلَقِيتَ فِي الدارِ الإمامَ مُحَمَّدًا
 أَثَرُ النِّعَمِ عَلَى كَرِيمِ جَبِينِهِ

Elegie pentru Hafiz Ibrahim

Aș fi vrut ca tu să mă jelești pe mine,/ tu, cel ce le făceai
 morților dreptate în fața celor vii...

Mi-ai luat-o însă-nainte, căci și îndelunga sănătate/ e soartă
 dinainte hotărâtă, și sorocul de pe urmă e destin!

Te-a chemat Adevărul și tu ai răspuns, căci mereu/ ai prețuit
 adevărul¹ în orice chemare.

Ai ajuns la Deșertul imamului², topit/ de-atâta dor pentru
 cel ce adastă acolo

Și-n acel sălaș l-ai întâlnit pe imamul Muhammad³/ în ceata
 celor cu evlavie și dreaptă credință:

Pe cinstita-i frunte se văd pecetea harului/ și cărările drepte
 ale tălmăcirii scripturilor și ale înțeleptei povețe.

¹ Joc de cuvinte bazat pe polisemia termenului *haqq*, ale cărui sensuri de bază sunt „adevăr”, „drept”, „dreptate”, dar care este, totodată, în terminologia islamică, unul dintre termenii consacrați ca „nume divine”, prin care poate fi desemnat Dumnezeu însuși (n. tr.).

² Referire la un cimitir din Cairo; „imamul” înmormântat în cimitir și invocat în acest vers este Muhammad b. Idris al-Shafi'i (767–820), inițiatorul școlii șafiite, una dintre cele patru școli sunnite de jurisprudență islamică (n. tr.; cf. 'Aḥmad Šawqī, *aš-Šawqīyyāt*, Mu'assasat al-Hindāwī, Cairo, 2012, p. 609).

³ Este vorba despre Muhammad Abduh (1849–1905), profesor la Universitatea islamică „al-Azhar” din Cairo și mare muftiu al Egiptului, personalitate cu viziuni reformiste a cărei activitate intelectuală și luări de poziție în chestiuni civice și politice au avut un impact considerabil asupra vieții intelectuale a Egiptului și, prin extensie, a lumii arabe în ultima parte a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea; poetul Hafiz Ibrahim, a cărui moarte o deplânge autorul în acest poem, l-a cunoscut pe Muhammad Abduh și s-a bucurat de aprecierea acestuia (n. tr.; cf. 'Aḥmad Šawqī, *aš-Šawqīyyāt*, Mu'assasat al-Hindāwī, Cairo, 2012, p. 609).

طَيْبَ التَّدَانِي بَعْدَ طَوْلِ تَنَائِي
فَالسَّمْحَةَ الْأُخْرَى دِيَارُ لِقَاءِ
وَالكَاذِبُونَ الْمُرْجِفُونَ فِدَائِي
الْمَوْغِرُ وَالْمَوْتَى عَلَى الْأَحْيَاءِ
بِكِرَائِمِ الْأَنْقَاضِ وَالْأَشْلَاءِ
مَنْ ذَا يُحَطِّمُ رَفْرَفَ الْجَوَازِ
فِي الشَّرْقِ وَأَسْمُكَ أَرْفَعُ الْأَسْمَاءِ
عَرَاءً تُحَقِّقُ كَالْيَدِ الْبَيْضَاءِ
وَكَمَا عَلِمْتَ مَوَدَّتِي وَوَفَائِي
لَمَّا رَفَعْتَ إِلَى السَّمَاءِ لِيُؤَيِّ
وَوَلِيَّهُ فِي السَّلَامِ وَالْهَيْجَاءِ
نَبْعُ الْبَيَانِ وَرَاءَ نَبْعِ الْمَاءِ

فَشَكَّوْنَا الشُّوقَ الْقَدِيمَ وَدُقْتُمَا
إِنْ كَانَتْ الْأُولَى مَنَازِلَ فُرْقَةٍ
وَوَدِدْتُ لَوْ أَنِّي فِدَاكَ مِنَ الرَّدَى
النَّاطِقُونَ عَنِ الضَّغِينَةِ وَالْهَوَى
مِنْ كُلِّ هَدَامٍ وَيَبْنِي مَجْدَهُ
مَا حَطَمُوكَ وَإِنَّمَا بِكَ حَطَمُوا
أَنْظُرُ فَإِنَّتِ كَأَمْسِ شَأْنِكَ بَادِحُ
بِالْأَمْسِ قَدْ حَلَيْتَنِي بِقَصِيدَةٍ
غَيْظَ الْحَسُودِ لَهَا وَقَمْتُ بِشُكْرِهَا
فِي مَحْفَلِ بَشْرَتِ أَمَالِي بِهِ
يَا مَانِحَ السُّودَانَ شَرَحَ شَبَابِهِ
لَمَّا نَزَلْتَ عَلَى حَمَائِلِهِ نُؤَى

V-ați plâns amândoi de vechile doruri și ați gustat/ din bucuria revederii după lunga despărțire:

Dacă plaiurile dintâi sunt umbrite de dezunire,/ cele de pe urmă sunt line tărâmurii ale regăsirii!

Aș fi vrut să fiu eu în locul tău prinso spre pieire/ și-n locul meu să fie așijderi părtașii minciunii și-ai defăimării, Cei ce grăiesc mânați de pizmă și toană,/ ce întărată morții asupra celor vii,

Orice dărâmător ce sie slavă-și clădește/ din alese paragini și leșuri.

Nu te-au putut doborî, ci prin tine ei au fost doborâți –/ cin- să doboare luceafărul de pe-al cerului pervaz?¹

Iată, azi ca și ieri ești falnic în tot Răsăritul,/ iar numele tău e cel mai semeț dintre toate!

Mai ieri m-ai cinstit cu un poem fără pereche,/ demn de a-l păstra ca pe-un dar de mare preț,

Ce l-a mâniat pe pizmaș, iar de la mine a luat mulțumiri/ – așa cum le știi fiindu-mi dragostea și credința –,

Într-o adunare în care nădejdlor le-am dat aripi/ când flamura mi-ai ridicat-o-n văzduh.

Tu, cel ce i-ai dăruit Sudanului² floarea tinereții/ și i-ai fost aproape în vreme de pace și de război,

Când ai ajuns în desişurile lui,/ izvor de limpede vorbă a ieșit pe urma celui de apă.

¹ Lit. „cine să doboare pervazul [zodiei/constelației] Gemenilor (*al-ğawzā*)“; pentru „Gemeni“ am ales, din același câmp lexical, un echivalent mai compatibil cu registrul poetic consacrat al limbii române (n. tr.).

² Sudanul a fost ocupat de armata guvernatorului Egiptului Muhammad Ali în 1820 și a fost condominiu anglo-egiptean între anii 1899 și 1956; Hafiz Ibrahim a efectuat un stagiul militar în Sudan la sfârșitul secolului al XIX-lea (n. tr.).

وَوَجَدتِ مِنْ وَقَعِ الْبَلَاءِ بِفَقْدِهِ
 اللَّهُ يَشْهَدُ قَدْ وَقَيْتِ سَخِيَّةً
 وَأَخَذتِ قِسْطًا مِنْ مَنَاحَةِ مَا جِدِ
 هَتَفَتِ الرُّوَاهُ الْحَاضِرُونَ بِشِعْرِهِ
 لَيْنَانُ يَبْكِيهِ وَتَبْكِي الضَّادُ مِنْ
 عَرَبِ الْوَفَاءِ وَقَوَا بِذِمَّةِ شَاعِرِ
 يَا حَافِظَ الْفُصْحَى وَحَارِسَ مَجْدِهَا
 مَا زِلتِ تَهْتَفُ بِالْقَدِيمِ وَقُضِلِهِ
 إِنَّ الْبَلَاءَ مَصَارِعُ الْعُظْمَاءِ
 بِالذَّمْعِ غَيْرَ بَخِيلَةِ الْخُطَبَاءِ
 جَمَّ الْمَأْتِرِ طَيِّبِ الْأَنْبَاءِ
 وَحَذَا بِهِ الْبَادُونَ فِي الْبِيدَاءِ
 حَلَبِ إِلَى الْفَيْحَا إِلَى صَنْعَاءِ
 بَانِي الصُّفُوفِ مُؤَلَّفِ الْأَجْزَاءِ
 وَإِمَامَ مَنْ نَجَلتِ مِنَ الْبُلْغَاءِ
 حَتَّى حَمَيْتِ أَمَانَةَ الْقُدَمَاءِ

Cât ai suferit de năpasta pierderii lui?/ Năpastă e, ne-ndoios,
 a pierde oameni măreți!

Martor e Dumnezeu că, cu dărnicie, ai vărsat/ cuvenitele
 lacrimi, ai făcut risipă de vorbitori iscusii

Și ți-ai luat partea de jale pentru un om demn de slavă,/ ce-a
 lăsat fapte mari de răsunset și duioase-amintiri,
 Căruia-i cântă poemele barzii din statornice târguri/ și pe
 care-l iau drept pildă și cei ce rătăcesc în pustie¹.

Îl plânge Libanul și-l plânge și Dad-ul²/ din Alep la Damasc
 și Sanaa,

Arabii care știu ce-i cinstea i-au arătat cinstirea cuvenită/ unui
 poet care a strâns rândurile și i-a adus pe cei despărțiți laolaltă.
 O, păstrător³ al limbii arabe atotdeslușitoare⁴, străjer al slavei
 ei,/ căpetenie a străluciților cuvântători zămisliți de aceasta,
 Ai vestit ne-ncetat vrednicia a ce-i de demult,/ păstrând
 zălogul lăsat de cei vechi,

¹ Referire la dualitatea care a marcat, încă din perioada preislamică, percepția de sine a societăților arabe, care făceau o netă distincție între comunitățile sedentare, care cunoșteau un oarecare grad de urbanizare, și comunitățile beduine, seminomade (n. tr.).

² Referire la formula *luġat aq-dād*, lit. „limba [sunetului] *d*“, cu care este uneori desemnată limba arabă; acest fonem este, în pronunția standardizată actuală a limbii arabe literare, o consoană dentală sonoră emfatică (velarizată) – în stadii anterioare ale evoluției limbii arabe acest sunet avea, cel mai probabil, o articulație diferită; a fost perceput de către vorbitorii limbii arabe ca un sunet specific acestei limbi, de unde și utilizarea formulei „limba lui Dad“ pentru a o desemna (n. tr.).

³ Joc de cuvinte în original: termenul tradus prin „păstrător“ (ar. *hāfiẓ*) este, totodată, și numele poetului (n. tr.).

⁴ În arabă *al-fuṣṣhā*, lit. „cea mai elocventă“, epitet folosit pentru a desemna limba arabă literară, de regulă pentru a o distinge de varietățile arabe colcviale (n. tr.).